

Norske arkitekters
landsforbund

NAL Norske arkitekters landsforbund
Josefinesgate 34, 0351 Oslo
nal@arkitektur.no

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep, 0032 Oslo

Innspill til profesjonsmeldingen fra arkitektene

Vi viser til invitasjon til innspill til profesjonsmeldingen av 27.04.2023 og har merknader til det videre arbeidet.

Norske arkitekters landsforbund (NAL) er en fagideell medlemsorganisasjon for arkitekter i Norge med utdanning på universitetsnivå tilsvarende mastergrad eller sivilarkitekt.

Arkitektbedriftene i Norge (AiN) er bransje- og arbeidsgiverorganisasjonen for kontorer med praktiserende arkitekter, landskaps- og interiørarkitekter. Medlemskap forutsetter at bedriften har faglig ledelse med mastergrad eller utdanning som sivilarkitekt.

Meldingen påpeker at det er kandidater fra profesjonsutdanningene som driver helt sentrale deler av den norske velferdsstaten, og som skal være viktige drivkrefter i det grønne skiftet, og at derfor må utdanningssystemet kunne følge opp med rett kapasitet og god kvalitet og arbeidslivsrelevans.

Vi ønsker å påpeke at arkitektfaget har betydning for flere av de punktene som er fremhevet i meldingen. Vi ønsker derfor å fremheve relevansen arkitektfaget har for å løse utfordringene beskrevet i meldingen, og ber også om at arkitektfaget inkluderes i dette viktige arbeidet fremover.

Arkitektur som profesjonsfag

Masterutdanningen i arkitektur er et 5-årig eller 5,5-årig forskningsbasert profesjonsstudium. Arkitektfaget har en veletablert forskningstradisjon, og gjennom den forskningsbaserte tilnærmingen i vår utdanning sikrer vi at våre studenter opparbeider seg den nødvendige kompetansen for å møte dagens og fremtidens behov.

Arkitekter spiller en avgjørende rolle i å skape bærekraftige og gode løsninger som svarer på vår tids utfordringer. Gode og helhetlige arkitektoniske grep er avgjørende for et resultat, og høy kvalitet på både bygg og omgivelser. Arkitekter står i tillegg til konsept og formgivning for blant annet valg av materialer, utforming av energiløsninger, hensyn til miljøpåvirkning, og hvordan bygninger og omgivelser påvirker menneskers livskvalitet. I tråd med meldingens fokus på behovet for kompetanse innen det grønne skiftet, representerer arkitektur en sentral disiplin for å møte disse utfordringene.

Vår utdanning har en tett dialog med arbeidslivet og praksis i utformingen av studieprogrammet, og henter lærerkrefter fra praksis. Dette sikrer at utdanningen er relevant og tilpasset faktiske behov i bransjen. Vi samarbeider aktivt med arkitektfirmaer, landskapsarkitekter, planleggere og andre relevante aktører for å gi studentene muligheten til å arbeide med virkelige prosjekter og få praktisk erfaring før de går ut i arbeidslivet. Dette samarbeidet er i tråd med meldingens fokus på betydningen av praksisopplæring og samarbeid mellom utdanning, forskning og praksis. Mulighet for lærerstillinger kompetansevurdert på kunstnerisk grunnlag er et viktig premiss å videreføre, det samme er den studiobaserte undervisningsformen.

Et tilhørende tema gjelder forholdet mellom profesjonene og yrkesbeskyttelse. I byggkvalitetsutvalgets rapport *Forsvarlig byggkvalitet* drøftes det rundt behovet for å yrkesregulere de ulike profesjonene i byggenæringen med samfunnskritiske ansvarsområder, etter plan- og bygningsloven. Vi ser her at det kan være et behov for å drøfte forholdet mellom yrkesregulering, profesjonalisering av samfunnskritiske ansvarsområder i ulike bransjer, og hvordan utdanningssystemet er organisert.

Aktuelt i drøftingen av profesjonsfag er temaet yrkesbeskyttelse. Til forskjell fra ordningene i mange andre land er arkitekt ikke beskyttet tittel. Likevel er profesjonen avgjørende for å oppfylle sentrale og samfunnskritiske områder i plan- og bygningsloven, og for å nå skjerpede klima- og miljømål. Ved en eventuell lovregulering av yrket kan man sikre at prosjekterende innen arkitektur har nødvendig utdanning og kompetanse, og opprettholder standarder for praksis. Vi ser behov for å vurdere yrkesbeskyttelse i sammenheng med organiseringen, omfanget og innholdet i utdanningen.

Behov for arkitektkompetanse

Flere rapporter og undersøkelser, blant annet rapporten "Arkitektonisk kvalitet i plan- og byggesaker" (2023) har påpekt det økende behovet for arkitektfaglig kompetanse i kommunene. Som grunnlaget for meldingen påpeker, er det økt behov for kompetanse innen stedsutvikling og arealplanlegging. Her kommer arkitektkompetanse inn som et viktig virkemiddel for å oppnå god stedsutvikling og arealplanlegging. Arkitekter bringer med seg en unik tilnærming til utforming av byer, tettsteder og landskap, med deres evne til å integrere estetikk, funksjonalitet og bærekraft og formgi gode og helhetlige løsninger. Manglende arkitektkompetanse i det offentlige, og utfordringer med rekruttering spesielt i mindre kommuner, viser at det er behov for flere studieplasser.

Samlet sett mener vi at arkitektfaget, med sin forskningsbaserte utdanning, tette kobling til praksis, fokus på bærekraftige løsninger og forståelse for god stedsutvikling og arealplanlegging, er en viktig profesjonsutdanning som svarer på dagens og fremtidens behov. Vi ser det som avgjørende å prioritere og støtte opp under arkitektfaget og dets tilhørende disipliner for å møte de store behovene for kompetanse og arbeidskraft i samfunnet.

Svar på meldingens konkrete spørsmål

Meldingen vektlegger 4 konkrete områder: kvalitet, kapasitet, praksis, og mangfold. Disse kategoriene virker hensiktsmessige å arbeide videre med.

Vedrørende *kvalitet* mener vi at arkitektutdanningen i dag fungerer stort sett godt. Det er tett samarbeid mellom arbeidslivet og utdanningen, og tette koblinger mellom forskning og praksis. Det er god rekruttering av kandidater og internasjonal kvalitet på skolene. Det er derfor viktig at denne kvaliteten opprettholdes i tiden som kommer, og investeres i videre. Regjeringen kan med fordel jobbe for at forskningsmiljøene får den finansieringen som trengs for å utvikle nye måter å jobbe med arkitektur og omgivelser, og i enda større grad kunne bidra til omstillingen til det grønne skiftet og møte bærekraftsmålene.

Vedrørende *kapasitet* ser vi utfordringer med skolenes evne til å skalere i takt med markeds- og samfunnsbehovet for arkitektkompetanse og stedsutvikling- og planleggingskompetanse. Forslag til finansieringssystem i Utsynsmeldingen vil gi en dårligere og mer uforutsigbar finansiering av arkitekturstudieplasser, som i dag tilhører spesialiserte utdanningsinstitusjoner. Dette virker negativt i forhold til målsetningene i profesjonsmeldingen. For å bygge opp større kapasitet må finansieringssystemet legge til rette for at utdanningsinstitusjonene kan skalere ved behov. Med skolenes størrelse og spesialiserte utdanningstilbud er det heller ikke mulig å drive dimensjonerende arbeid og omdisponere mellom type studieplasser.

Vedrørende *praksis* er det interessant å drøfte behovet for praksisplasser i arkitektutdanningen. Det er tett kobling mellom utdanningene og praksis, der mesteparten foregår uformelt der studenter som ønsker det gjerne tar et praksisopphold hos kontorene i løpet av utdanningen. Ved NTNU er praksis obligatorisk. Det er muligheter for å se på praksisystemet og format for mer formelle praksisopphold. Her kan regjeringen for eksempel drøfte hvorvidt kommunene ønsker å tilrettelegge for praksisopphold. Dette kan bidra til en tettere kobling mellom kommunenes kompetansebehov feks innen stedsutvikling, og utdanningsmiljøenes tilbud.

Vedrørende *mangfold* er dette et interessant punkt. Det er viktig at arkitektutdanningen kan rekruttere mest mulig bredt fra hele landet med ulik bakgrunn. Likestillingen i rekrutteringen virker veldig god. Det kan samtidig være interessant å se på den geografiske rekrutteringen til utdanningen, og hvilke verktøy man har for å kommunisere viktigheten ved stedsutvikling og arkitektur i hele landet. Ulike opptakskrav med både karakterer, opptaksprøver og intervju slik man har i dag er viktig å videreføre for å bidra til bred rekruttering. Å spre kunnskap om profesjonen og vekke interesse i grunnskolen er også viktige tiltak for å nå en mangfoldig søkermasse.

Anbefaling

Vi håper arbeidet med profesjonsmeldingen vil erkjenne betydningen arkitektfaget har for meldingens vektlagte områder, og de utfordringer som samfunnet står overfor. Vi ser frem til videre dialog og samarbeid for å sikre at profesjonsutdanningene får den nødvendige oppmerksomheten og ressursene de fortjener.

Med vennlig hilsen

Norske arkitekters landsforbund / Arkitektbedriftene i Norge

Adnan Harambasic
President, Norske arkitekters landsforbund

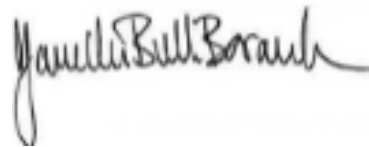
Steinar Skjerdingsstad
Administrerende direktør, Arkitektbedriftene

Kari Bucher
Generalsekretær, Norske arkitekters
landsforbund

Kai Reaver
Fagsjef, Norske arkitekters landsforbund

Janeche Bull Borander,
Utviklingssjef, Arkitektbedriftene